

تجربه ای از:

نفت و توسعه در نروژ

(مطالعه تطبیقی توسعه نفت در ایران و نروژ)

دکتر عبدالرضا فرجی راد

جواد اسحاق

۱۳۹۴

سرشناسه	فرجی‌راد، عبدالرضا، ۱۳۳۳-
عنوان و نام پدیدآور	تجربهای از نفت و توسعه در نروژ (مطالعه تطبیقی توسعه نفت در ایران و نروژ)
مشخصات نشر	مشخصات نشر: تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۲۹۱ ص.
شابک	978-964-211-234-0
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبای مختصر
یادداشت	فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شناسه افزوده	اسحاقی، جواد، ۱۳۵۵.
شماره افزوده	سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
شماره کتابشناسی ملی	۳۸۴۶۸۱۶

سازمان جغرافیایی

شابک: ISBN 978-964-211-234- ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۱-۲۳۴-۰۰

عنوان: تجربهای از نفت و توسعه در نروژ

کتاب نویسندگان: دکتر عبدالرضا فرجی‌راد - جواد اسحاقی

* نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

* شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

* ناشر: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح

* قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال

* حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح

مرکز پخش:

سپهر-نمایشگاه و مرکز فروش انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، خیابان شریعتی، خیابان معلم

Web Sit: WWW.NGOIRAN.ir

E-Mail: NGOIRAN84@yahoo.com

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: ویژگی‌های جغرافیایی، تاریخی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی.....
۱	گفتار اول: جغرافیای طبیعی و انسانی
۱	وضعیت جغرافیایی.....
۶	جغرافیای انسانی.....
۷	گفتار دوم: روری بر تاریخ نروژ.....
۱۲	گفتار سوم: ساختار سیاسی و حقوقی نروژ
۱۲	نظام سیاسی
۱۳	پارلمان
۱۳	احزاب سیاسی.....
۱۵	نظام حقوقی نروژ
۱۷	گفتار چهارم: اوضاع فرهنگی و اجتماعی نروژ.....
۱۷	مردم
۱۸	آموزش
۲۳	مسائل زنان و مردان
۳۲	رسانه
۳۴	گفتار پنجم: وضعیت اقتصادی نروژ
۳۴	صنعت نروژ
۴۴	اطلاعات و ارتباطات
۴۶	شیلات.....
۵۲	تحقیقات
۵۴	حمل و نقل
۶۱	منابع

فصل دوم: نروژ و انرژی	۶۵
گفتار اول: اکتشاف نفت در نروژ	۶۵
گفتار دوم: اهمیت نروژ به عنوان یک کشور دارای انرژی	۶۷
گفتار سوم: منابع نفتی و گازی نروژ	۷۲
گفتار چهارم: بازار نفت و گاز نروژ	۷۵
گفتار پنجم: زیر ساختهای نفت و گاز در نروژ	۸۲
انتقال گاز	۸۴
منابع	۸۸
فصل سوم: نفت و استراتژی توسعه در نروژ	۹۱
گفتار اول: عوامل مهم تأثیرگذار در توسعه نروژ	۹۱
گفتار دوم: سیاست انرژی ملی در نروژ	۹۶
چاره‌اندیشی نروژ برای استفاده بهینه از منابع نفتی	۹۷
برقراری صندوق در نروژ	۹۹
صندوق نفتی نروژ	۱۰۰
چارچوب و استراتژی	۱۰۱
گزارش و نظارت	۱۰۱
اصول اخلاقی	۱۰۲
اعمال حقوق مالکیت	۱۰۳
غریبالگری منفی و محروم سازی	۱۰۴
مدیریت صندوق	۱۰۹
استراتژی‌ها	۱۱۰
نتایج	۱۱۱
گفتار سوم: اهمیت تحقیقات مربوط به انرژی نفت و گاز در نروژ	۱۱۳
سیاست تحقیق در زمینه نفت و انرژی در نروژ	۱۱۳
بخش نفت	۱۱۳

۱۱۴.....	بخش گاز.....
۱۱۵.....	استراتژی فناوری کلی نروژ.....
۱۱۷.....	همکاری بین‌المللی مطالعات در زمینه انرژی و نفت.....
۱۱۸.....	هفتمین قالب کاری برنامه EU برای تحقیق.....
۱۱۹.....	آژانس بین‌المللی انرژی (IEA).....
۱۲۰.....	تحقیقات انرژی در کشورهای شمالی.....
۱۲۲.....	مشارکت بین‌المللی برای اقتصاد هیدروژنی (IPHE).....
۱۲۲.....	پایگاه رهبری تجزیه کربن (CSLF).....
۱۲۳.....	تفاهم نامه بین نروژ و آمریکا.....
۱۲۳.....	گفتار چهارم: مدیریت منابع انرژی در نروژ.....
۱۲۹.....	گفتار پنجم: مدل انرژی در معاینات نفت و گاز.....
۱۲۹.....	صدور مجوز و فلات قاره (ACS).....
۱۳۱.....	دلایل موجود برای روی آوری نروژ به اکتشافات جدید.....
۱۳۳.....	نیازهای سرمایه‌گذاری.....
۱۳۴.....	ساختار سرمایه‌گذاری.....
۱۳۵.....	گفتار ششم: انرژی جایگزین نفت در نروژ.....
۱۳۶.....	انرژی بادی، جایگزین نفت در آینده.....
۱۴۰.....	منابع.....

۱۴۳..... فصل چهارم: دستاوردهای توسعه انرژی در نروژ.....

۱۴۳.....	گفتار اول: پیشرفت‌های صنعتی و تکنولوژیکی.....
۱۴۶.....	وزارت تجارت و صنعت نروژ.....
۱۵۰.....	بخش تحقیق و فناوری.....
۱۵۳.....	بخش سیاست صنعتی.....
۱۵۵.....	بخش اداری و امور حقوقی.....
۱۵۸.....	گفتار دوم: دستاوردهای اجتماعی و رفاهی برای مردم.....

مدیریت صحیح و دستاوردهای رفاهی	۱۶۱
گفتار سوم: جایگاه جهانی مناسب برای نروژ	۱۷۲
تعامل بین نگرانی‌های نروژ برای دستیابی به منابع خارجی و دیگر تمایلات سیاسی	۱۷۶
سیاست‌های آینده اوپک و اجرای آن برای نروژ	۱۷۸
منابع	۱۸۲

فصل پنجم: مدیریت انرژی در نروژ

گفتار اول: مشارکت دولت در بخش نفت و گاز	۱۸۵
حقایق اما	۱۸۹
گفتار دوم: جایگاه بخش خصوصی در مدیریت نفت	۱۹۰
استات اوپل هیروی رفهای	۱۹۲
مصادیق عملیاتیهای استات اوپل هیدرو	۱۹۴
گفتار سوم: ساختار وزارت نفت و انرژی نروژ	۱۹۸
سیاست‌گذاری	۱۹۸
نظارت	۱۹۹
گفتار چهارم: مدیریت نفت، جهانی شدن و منافع ملی نروژ	۲۰۲
جهانی شدن و مشارکت نروژ	۲۰۴
قدرت نفتی	۲۰۶
گفتار پنجم: آینده جهانی انرژی و صنعت نفت در نروژ	۲۰۸
ذغال سنگ	۲۱۴
انرژی تجدید پذیر	۲۱۴
بیواتانول	۲۱۵
نروژ و نیروی برق	۲۱۶
انرژی باد	۲۱۷
هیدروژن	۲۱۸
هسته‌ای	۲۱۸

منابع..... ۲۱۹

فصل ششم: انرژی و توسعه دیپلماسی اقتصادی..... ۲۲۱

گفتار اول: نقش نفت و گاز در اتخاذ سیاست خارجی توسعه گرا..... ۲۲۱

روابط دو جانبه..... ۲۲۱

سیاست جهانی نفت..... ۲۲۴

چارچوب کاری سرمایه گذاری بین‌المللی انرژی..... ۲۲۵

جهانی شدن، تمایلات ملی و سیاستهای انرژی نیروژی ها..... ۲۲۸

سر فصل های اصلی سیاست اتحادیه اروپا..... ۲۲۹

گفتار دوم: همکاری با کشورهای قاره آمریکا..... ۲۳۲

استخراج و تولید بین‌المللی..... ۲۳۲

خلیج مکزیک..... ۲۳۲

توانایی های بزرگ..... ۲۳۴

مشارکت..... ۲۳۴

رشد..... ۲۳۵

روند سیاست های آمریکا و اهمیت آن برای نیروژ..... ۲۳۶

کانادا..... ۲۳۹

برزیل..... ۲۳۹

گفتار سوم: همکاری با اتحادیه اروپا..... ۲۴۰

انگلستان..... ۲۴۰

نیروژ و واردات گاز..... ۲۴۲

خطوط لوله گاز نیروژ به کشورهای اروپایی..... ۲۴۳

خطوط لوله نفت نیروژ..... ۲۴۴

گفتار چهارم: همکاری با روسیه..... ۲۴۶

تأثیر توسعه سیاستهای نفت و گاز روسیه بر سیاستهای نیروژ..... ۲۴۸

گفتار پنجم: همکاری با دیگر کشورهای جهان..... ۲۵۱

۲۵۳.....	آنگولا
۲۵۳.....	الجزایر
۲۵۳.....	آذربایجان
۲۵۴.....	ایران
۲۵۵.....	منابع

۲۵۹.....	فصل هفتم: بررسی تطبیقی وضعیت نفت و گاز در ایران و نروژ
۲۵۹.....	گفتار اول: مدیسه وضعیت فعلی نفت و گاز در ایران و نروژ
۲۶۲.....	منطق اقتصاد
۲۶۷.....	سیاست ظرفیت‌سازی
۲۷۱.....	سیاست انتقال دارایی نفتی
۲۷۸.....	گفتار دوم: بهره‌گیری از سه پیمان نروژ به عنوان مدلی موفق

پیشگفتار

به طور کلی کشورهایی که دغدغه پیشرفت و توسعه دارند، تلاش می‌کنند از طریق مطالعه تطبیقی به اهداف توسعه‌ای خود برسند. معمولاً در مطالعه تطبیقی، کشورهایی انتخاب می‌شوند که در زمینه مورد مطالعه شباهت‌هایی بین دو کشور وجود داشته باشد. معمولاً کشوری که برای مطالعه تطبیقی انتخاب می‌شود، در مورد وضعیت اقتصادی، اجتماعی و یا فرهنگی و حتی یک مورد خاص از کشور اولیه جلوتر و در وضعیت پیشرفته‌تر قرار دارد تا تجربیات کشور هدف بتواند به نحو مؤثری مورد استفاده و بهره‌برداری کشور اولیه قرار بگیرد.

هر چند در زمینه انرژی، پیشرفت‌هایی در ایران دیده می‌شود ولی این پیشرفت، از روند رو به جلو برخوردار نیست. با توجه به اینکه ایران، سومین ذخایر نفتی و دومین ذخایر گازی دنیا را دارا است، نمی‌تواند به مردم از قبال آن به توسعه و رفاه نرسیده‌اند. این در حالی است که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، اقتدار ملی و استقلال سیاسی و فرهنگی وجود داشته و زمینه اصلی جهت حرکت در مسیر یک توسعه همه جانبه وجود داشته است. با این وجود، کشورهایی که دارای منابع نفت و یا گاز و یا هر دوی آنها بوده‌اند، خود را از پائین جدول اقتصادی جهان بالا کشیدند. گوی را از ایران ربوده‌اند و جایگاه معتبرتری برای خود در توسعه جهانی بدست آوردند.

بخشی از عدم موفقیت ایران و فراز و نشیب در توسعه بخش نفت و گاز آن را می‌توان به حساب شرایط پس از انقلاب اسلامی، یعنی جنگ تحمیلی، تخریب بعضی زیرساخت‌های نفتی در طول جنگ و تحریم‌های تحمیل شده علیه ایران گذاشت، اما موارد ذکر شده نمی‌تواند همه دلایل عدم توسعه بخش نفت و گاز که می‌توانست به توسعه همه جانبه کشور منجر شود، باشد.

در کنار این مشکلات باید گفت که: ایران دارای ملتی بزرگ و تحصیلکرده می‌باشد که از هوش و ذکاوت، تاریخ و تمدن، دانش و فرهنگ ممتازی برخوردار است.

قدرتمندان جهانی از بعد از پیروزی انقلاب اسلامی دستشان از ثروت ملی این کشور کوتاه شده است و مردم مالک واقعی دارایی‌های بالقوه سرزمین خود شده‌اند. رهبران و مدیران مستقل، بعد از انقلاب اسلامی تصمیم گیرندگان و برنامه‌ریزان واقعی کشور گردیده‌اند. از برون مرزها دستور نمی‌گیرند و بطور طبیعی باید بیش از هر حکومتی دغدغه پیشرفت، توسعه و رفاه مردم ایران را با اینهمه نعمات خداوندی، بویژه نفت و گاز را داشته باشند.

کشورهای صاحب انرژی (نفت و گاز) در جهان خیلی زیاد نیستند. اگر به چهار گوشه جهان نظر 'فکنیم' ملاحظه خواهیم کرد که در قاره آفریقا کشورهای نیجریه، الجزایر و لیبی، در قاره آمریکا، ایالات متحده آمریکا، ونزوئلا، کانادا، مکزیک و برزیل، در قاره اروپا نروژ و در قاره آسیا، برخی کشورهای حوزه خلیج فارس همچون عربستان، کویت، عراق، امارت متحده عربی، قطر، در حوزه دریای خزر؛ روسیه، آذربایجان، قزاقستان و ترکمنستان، از تولیدکنندگان و صادر کنندگان مهم انرژی به حساب می‌آیند. در میان این کشورها، سرزمین‌های اطراف حوزه خزر به جز روسیه، در یکی دو دهه اخیر به استقلال رسیده‌اند و در ابتدای فرایند توسعه قرار گرفته‌اند. کشورها و ابرقدرت‌های جهانی، همچون آمریکا و روسیه از نظر مطالعه تطبیقی انتخاب‌های خوبی به حساب نمی‌آیند، ضمن اینکه روسیه در این زمینه جزو کشورهای پیشرو به حساب نمی‌آید. دیگر کشورهای موجود در آفریقا، آمریکای لاتین نیز به دلیل مشکلاتی امنیتی و اقتصادی روبرو هستند.

پس اگر در مقایسه تطبیقی، پیشرفت تکنولوژی در صنایع نفت و گاز، ارساء جایگاه کشور در سطح جهانی و رفاه همه جانبه مردم در نظر باشد، در این میان کشور نروژ را می‌توان بعنوان الگویی کاملاً موفق انتخاب نمود. نروژ به این دلیل انتخاب گردید که تا چهار دهه گذشته بعنوان یکی از کم توسعه یافته‌ترین کشورهای اروپایی به حساب می‌آمد، که با کشف نفت و گاز در این کشور و مدیریت صحیح هم اکنون براساس اعلام سازمان ملل متحد به عنوان توسعه یافته‌ترین کشور دنیا محسوب می‌گردد.

علاوه بر این نروژ در روز حدود سه میلیون بشکه صادرات نفت دارد که تقریباً با صادرات نفت ایران برابری می‌کند و این تشابه به بررسی تطبیقی ما کمک می‌نماید. بجز در موارد فوق‌الذکر نروژ و ایران هر دو جزو تولیدکنندگان و صادرکنندگان نفت و گاز هستند. یعنی دو کشور علاوه بر مصرف داخلی اکثر تولیدات خود را صادر می‌کنند و از منفعت دو محصول بهره می‌برند، در حالی که بسیاری از کشورهای صاحب انرژی تولید کننده و صادر کننده یک محصول هستند. بطور مثال ترکمنستان بیشتر صادرکننده گاز و آذربایجان صادر کننده نفت می‌باشد. در عربستان، کویت، عراق، امارات متحده عربی، لیبی، نیجریه، تمرکز عمده بر روی صادرات نفت است، در حالیکه در الجزایر، صادرات گاز حرف اول را می‌زنند. بنابراین وجود هر دو ذخیره نفت و گاز در دو کشور ایران و نروژ مشابهتی است که در کشور را از نظر مقایسه با یکدیگر نزدیک می‌سازد.

دلیل دیگر این انتخاب، موفقیت چشمگیر این کشور در مدیریت انرژی است. در مدت کوتاهی این کشور مراسته به در عرصه تکنولوژی نفت و گاز پیشرو باشد. واقع این مسئله را می‌توان، مهم‌ترین دلیل انتخاب نروژ به عنوان کشوری موفق در عرصه انرژی در مقایسه تطبیقی دانست. تجربیات این کشور چه در زمینه کسب تکنولوژی و چه در زمینه فروش و بازاریابی و همچنین تربیت افراد متخصص می‌تواند بسیار برای جمهوری اسلامی ایران ارزنده باشد، به‌رینه آنکه نروژ از معدود کشورهایی است که بر اساس قانون اساسی خود به راحتی اطلاعات و تکنولوژی توسعه صنایع نفت و گاز خود را در اختیار کشورهای جهان سوم قرار می‌دهد. بسیاری‌های نروژ با کشورهای در حال توسعه در همین زمینه، مسئله مورد بحث را بخوبی آیت کرده است و به دفعات مسئولین صنعت نفت جمهوری اسلامی ایران در مقایسه با دیگر کشورهای غربی صاحب تکنولوژی نفت، از همکاری نروژی‌ها، بویژه در آموزش و انتقال تکنولوژی ابراز رضایت نموده‌اند.

از دلایل دیگر انتخاب نروژ، می‌توان به جایگاه مهم این کشور در اروپا در زمینه تأمین انرژی اشاره نمود. به خاطر عدم احساس امنیت انتقال انرژی توسط روسیه از

سوی کشورهای اروپایی، نروژ با تأمین ۳۰ درصد از گاز مصرفی اروپای غربی و حدود ۲ میلیون بشکه نفت تولیدی که در این منطقه به مصرف می‌رسد بخشی از نگرانی‌ها را بر طرف می‌نماید. این مسئله وقتی بیشتر اهمیت پیدا می‌کند که اروپا، ایران را به عنوان جانشین دیگری برای برطرف کردن نیازهای انرژی خود تلقی می‌نماید.

اروپا به دنبال ایجاد تنوع در فروشندگان و صادر کنندگان انرژی به این منطقه از جهان می‌باشد تا روس‌ها از یک‌ه تازی بازمانده و با خطری آسوده‌تر به تولیدات صنعتی و مصرف انرژی خود در آینده ادامه دهند.

از نظر سیاسی نیز نروژ تا حدودی با دیگر کشورهای غربی متفاوت است. هر چند این کشور به خاطر همسایگی با روسیه و اختلافات مرزی با این کشور در دوران جنگ سرد به عضویت سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) درآمد ولی در مقایسه با دیگر کشورهای غربی، از استقلال سیاسی بیشتری برخوردار است. به غیر از مسائل حقوق بشری، معمولاً موضع‌گیری‌های این کشور در رابطه با مسائل ایران نرم‌تر بوده و بیشتر از دیگران در برابر تحریم بخش‌های نفت، گاز ایران مقاومت کرده است.

فعالیت شرکت‌های نفتی نروژ در ایران، ویژه در مناطقی همچون؛ ایلام، لرستان، خوزستان و عسلویه دستاوردهای خوبی برای کشورمان داشته است. امید است با اتمام تحریم‌ها، مجدداً فعالیت آنها آغاز گردد.

۴ سال اقامت در نروژ به عنوان سفیر ج.ا.ایران، کمک نمود که بخشی از تجربیات موفق نروژ در توسعه صنعت نفت و گاز و به دنبال آن توسعه همه جانبه کشور، در این مجموعه، با استفاده از منابع معتبر به رشته تحریر درآورده شود.

در پایان لازم می‌دانم از زحمات همه جانبه دوست و دانشجوی کاملاً موفق و علاقمند خود آقای جواد اسحاقی که در تدوین این کتاب، چه در جمع‌آوری، ترجمه و تنظیم، همکاری نمودند، سپاسگزاری نمایم.

عبدالرضا فرجی راد